

„ULOGA IROP-A U INKLUZIVNOM OBRAZOVANJU“

Novembar, 2024

Dokument je dio projekta „Individualni razvojno-obrazovni plan (IROP) kao instrument inkluzivnog obrazovanja i podrške djeci sa smetnjama u razvoju“ koji NVU „Građanski aktivizam" realizuje u partnerstvu sa NVU „Jadranski horizonti", kroz svoje donatorske mreže.

Novembar, 2024

UVOD

Savremeni obrazovni sistemi sve više teže ka inkluzivnom pristupu, koji podrazumijeva obezbjeđivanje ravnopravnih uslova za učenje i razvoj sve djece, uključujući i djecu sa smetnjama u razvoju. U tom kontekstu, Individualni razvojno-obrazovni plan (IROP) predstavlja ključni instrument kojim se omogućava prilagođavanje nastavnog procesa potrebama svakog pojedinačnog učenika. IROP ne samo da doprinosi kvalitetnijem obrazovanju, već i afirmiše principe jednakosti, poštovanja različitosti i razvoja potencijala svakog djeteta, bez obzira na poteškoće sa kojima se suočava. U ovom dijelu rada fokusiraću se na strukturu, funkciju i primjenu IROP-a, kao i na ulogu različitih aktera u njegovoj izradi i realizaciji. Poseban akcenat biće stavljen na važnost saradnje škole, roditelja i stručnog tima, kao i na značaj kontinuiranog praćenja i evaluacije ciljeva definisanih kroz IROP.

INDIVIDUALNI RAZVOJNO-OBRAZOVNI PLAN (IROP)

U državama koje su prepoznale značaj individualnog pristupa obrazovanju djece sa smetnjama u razvoju, Individualni razvojno-obrazovni plan (IROP) je zakonski regulisan i jasno definisan. Pravni okviri propisuju način njegovog sprovođenja, uključujući:

- odabir sredine u kojoj će se dijete školovati, što direktno utiče na stepen učešća države u finansiranju potrebnih usluga;
- procjenu trenutnog nivoa sposobnosti i funkcionalnosti učenika prije implementacije bilo kojeg programa;
- određivanje trajanja samog programa (jasno definisan početak i kraj);
- precizno utvrđivanje metoda za praćenje i mjerenje postignuća (Douglas & Travers).

Primjena IROP-a zahtijeva da sva djeca iz populacije djece sa smetnjama u razvoju budu obuhvaćena programom koji počiva na prethodno sprovedenoj sveobuhvatnoj procjeni. U okviru te procjene, jasno i mjerljivo se definiše:

- trenutno funkcionisanje djeteta (sveobuhvatan opis razvojnog statusa, uključujući saznajni, emocionalni i socijalni aspekt);
- individualne karakteristike i očuvani potencijali (sposobnosti, potrebe, interesovanja)
- identifikacija akademskih i neakademskih oblasti u kojima postoji najveći disparitet u odnosu na vršnjake;
- ciljevi koji se žele postići u tim oblastima;
- vrste i učestalost podrške koja se pruža;
- način praćenja napretka;
- konkretna odgovornost svih aktera u procesu – ko, šta, koliko često, u kojim uslovima i na koji način sprovodi plan;
- i na kraju, metod vrednovanja ostvarenih ciljeva.

IROP je dokument razvojnog karaktera jer se ciljevi definišu kako kratkoročno (na nedjeljnom i mjesečnom nivou), tako i dugoročno (šest mjeseci i više). Važno je naglasiti da rad sa djetetom ne podrazumijeva nužno individualni rad u smislu odvojenosti od grupe – naprotiv, učenik realizuje svoj plan unutar učionice zajedno sa vršnjacima. Nastava se osmišljava na način da dijete ima priliku da kroz svakodnevne aktivnosti stiče znanja, razvija vještine i ostvaruje lične obrazovne i životne ciljeve.

U procesu izrade IROP-a, posebna pažnja se posvećuje identifikaciji oblasti u kojima dijete pokazuje uspjeh. Ova komponenta ima poseban značaj jer omogućava djetetu da gradi pozitivnu sliku o sebi, dok roditelji stiču uvid u potencijale djeteta, čime se smanjuje fokus isključivo na smetnje i povećava vjera u mogućnosti za obrazovanje i samostalan život (Hrnjica, 2004).

U mnogim zemljama Zapadne Evrope, osnovni cilj obrazovanja za svu djecu, uključujući djecu sa smetnjama, jeste razvoj samostalnosti i individualnosti. Obrazovanje se ne posmatra samo kao sticanje akademskih znanja, već i kao usvajanje životnih vještina koje omogućavaju osobi da se adekvatno i efikasno prilagodi izazovima svakodnevnog života. Učenje se, u tom kontekstu, definiše kao sposobnost usvajanja uzročno-posljedičnih odnosa, što implicira da svaka osoba koja može razumjeti elementarni kauzalni odnos – može i treba da bude uključena u proces učenja.

Učenici koji imaju dodatne obrazovne potrebe imaju pravo na usluge koje se realizuju kroz individualizovane razvojno-obrazovne programe. IROP u tom smislu postavlja konkretne ciljeve za učenika za tekuću školsku godinu, kao i dodatne oblike podrške koji su potrebni za ostvarivanje tih ciljeva. Pravo na IROP imaju učenici koji, na primjer, imaju:

1. teškoće u učenju,
2. poremećaj pažnje sa/bez hiperaktivnosti (ADHD),
3. emocionalne poremećaje,

4. poremećaje iz autističnog spektra,
5. oštećenje vida ili sluha,
6. govorno-jezičke poteškoće,
7. zaostajanje u razvoju,
8. tjelesne smetnje, i slično.

Učenici sa teškoćama u učenju često ne mogu da dostignu obrazovne standarde koji odgovaraju njihovom uzrastu. Tipični znaci mogu uključivati:

teškoće u primjeni stečenih znanja na nove zadatke;

poteškoće u jezičkoj komunikaciji (i ekspresivnoj i receptivnoj);

frustraciju u vezi sa domaćim zadacima;

jaku opštu informisanost, ali smanjene sposobnosti čitanja (disleksija), pisanja (disgrafija) ili računanja (diskalkulija);

potrebu za stalnim instrukcijama;

slabe ocjene uprkos velikom trudu;

teškoće u pamćenju i povezivanju informacija;

nesposobnost da zadrže naučene vještine (Cho, Wehmeyer & Kingston, 2013).

Većina aktivnosti iz IROP-a realizuje se u okviru redovne nastave. U nekim slučajevima, ove aktivnosti se mogu izvoditi u izdvojenim prostorijama unutar škole ili u

specijalizovanim ustanovama, u zavisnosti od potreba učenika. Učenici sa IROP-om učestvuju u svim predmetnim oblastima, a izuzetno je važno da nastavnici budu upoznati sa ciljevima i sadržajem samog plana.

U školama koje omogućavaju poseban rad u manjim grupama, učenici sličnih potreba obrazuju se u prilagođenim uslovima uz podršku stručnog kadra. Nastavnici u ovim odjeljenjima obično imaju dodatnu obuku za rad sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama.

Prvi korak u izradi IROP-a jeste prikupljanje konkretnih podataka o učenikovom napredovanju ili prisutnim obrazovnim teškoćama. To se sprovodi kroz:

saradnju sa roditeljima,

direktan rad i razgovor sa učenikom,

praćenje i analiza učeničkog rada,

praćenje školskih postignuća (pažnja, ponašanje, domaći i školski zadaci, testovi).

Ovi podaci omogućavaju nastavnicima da, prije formalne evaluacije, primijene strategije koje mogu unaprijediti učenikovo funkcionisanje. Ako se ne postigne napredak, pristupa se obrazovnoj procjeni, koja identifikuje

konkretno smetnje ili druge zdravstvene teškoće. Tim stručnjaka, u okviru tog procesa, uzima u obzir standardizovane testove, zapažanja i učenička postignuća.

U timu koji izrađuje IROP učestvuju:

predmetni i razredni nastavnici,

direktor škole,

defektolog,

pedagog i psiholog,

roditelj ili staratelj,

asistent u nastavi (Shaddock i saradnici, 2009).

Ukoliko je potrebno dodatno testiranje, roditeljima se daje na potpis saglasnost u kojoj su jasno naznačeni svi elementi procjene. Nakon što se završi evaluacija, izrađuje se sveobuhvatan izvještaj koji sadrži obrazovnu klasifikaciju i opis potrebne podrške za dijete. Roditeljima se omogućava uvid u izvještaj prije konačne izrade IROP-a, a ukoliko se ne slažu sa zaključcima, imaju pravo da učestvuju u izradi alternativnog plana.

Sljedeća faza jeste održavanje sastanka tima i roditelja, na kojem se dogovaraju konkretni elementi IROP-a. Redovni

nastavnici su takođe uključeni i iznose sugestije o mogućnostima primjene plana u redovnoj učionici. Tada se definišu obrazovne potrebe i razvijaju specifični, mjerljivi kratkoročni i godišnji ciljevi.

IROP se revidira najmanje jednom godišnje, kako bi se ažurirali ciljevi i provjerilo da li nivo podrške odgovara potrebama učenika. Napredak se kontinuirano prati tokom školske godine, a vremenski okviri omogućavaju brzu implementaciju usluga. Ukoliko roditelji ne budu saglasni s izvještajem ili sadržajem IROP-a, mogu pokrenuti postupak posredovanja ili zvaničnog saslušanja.

ZAKLJUČAK

Individualni razvojno-obrazovni plan predstavlja temeljni dokument inkluzivnog obrazovanja, usmjeren ka omogućavanju svakom učeniku da razvije svoje potencijale u skladu sa sopstvenim sposobnostima i interesovanjima.

Njegova izrada i primjena zahtijeva multidisciplinarni pristup, jasno definisane ciljeve, kontinuiranu procjenu i fleksibilnost u pedagoškoj praksi. IROP omogućava ne samo prilagođavanje nastavnog sadržaja, već i jačanje emocionalne i socijalne dimenzije razvoja učenika, što ima ključnu ulogu u njihovoj dugoročnoj integraciji i osamostaljivanju.

Kroz pravilnu implementaciju ovog dokumenta, škola postaje prostor jednakih šansi i podsticajnog okruženja za svu djecu, čime se u praksi ostvaruju osnovna načela inkluzije i ljudskih prava u obrazovanju.